SADDHARMA

Tijdschrift over boeddhisme

December 1992

In dit nummer:

SADDHARMA - de Goede Leer - is het orgaan van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme. Het blad verschijnt viermaal per jaar.
Losse nummers: f. 3,--. ISSN 0924-9818.

Redactiecommissie: I. den Boer, Storm van 's-Gravesandeweg 75, 2242 JD Wassenaar, prof. dr. R.H.C. Janssen, Nico Tydeman, dr. H.F. de Wit.

De Stichting Vrienden van het Boeddhisme is sinds 15 december 1978 de voortzetting van de Stichting Nederlands Boeddhistisch Centrum die werd opgericht op 8 november 1967. De stichting is:

- een ontmoetingsplaats voor alle vrienden van het boeddhisme;
- niet gebonden aan een boeddhistische school of groepering; de verschillende richtingen die het boeddhisme kent, komen in haar publikaties en op haar bijeenkomsten aan het woord;
- geen religieus genootschap in de engere zin van het woord.

De Stichting Vrienden van het Boeddhisme wil diegenen verenigen - welke levensovertuiging of welk geloof zij ook aanhangen - die op enigerlei wijze belangstellen in het boeddhisme of zich daarbij betrokken voelen. Zij zijn als begunstigers van harte welkom.

Begunstigers ontvangen het tijdschrift Saddharma en brochures over onderwerpen die in het kader van het boeddhisme van belang zijn en die onder auspiciën van de stichting worden uitgegeven; zij hebben het recht deel te nemen aan de landelijke lente- en herfstbijeenkomsten.

Tevens wil de stichting, onder meer door het in stand houden van een bibliotheek, fungeren als documentatiecentrum over het boeddhisme ten behoeve van begunstigers en andere belangstellenden.

Secretariaat: Mevr. S. Piek-Maas Geesteranus, Kerkhoflaan 4, 2585 JB Den Haag, tel. 070-3505194

Minimum-donatie 1992: f. 35,-- (echtpaar f. 45,--, stud. f. 25,--). Postgiro no. 1520022 t.n.v. penningmeester stichting Vrienden van het Boeddhisme, Oegstgeest.

Brochures die nog verkrijgbaar zijn:
Grondbeginselen van het boeddhisme, door Tonny Kurpershoek-Scherft,
Natuurbehoud en milieubeheer: metta en karuna, door Victor Westhoff,
Inzicht en uitzicht, twee opstellen over Zen, door Leo Boer,
Boeddhisme en psychologie, door Rob Janssen,
Oosterse meditatie en westerse psychotherapie, door Ada Herpst.
Prijs (incl. porto) f. 5,50 per exemplaar.

Tevens verkrijgbaar: het insigne 'Wiel van de Leer', met het woord Dharma, verguld. Prijs (incl. porto) f. 17,50.

Bestellingen gelieve men te richten aan het secretariaat.
Vermeldt s.v.p. duidelijk de titel van de gewenste brochure.

#SADDHARMA

Jaargang 24, nr. 1/2 **December 1992**

EEN MIJLPAAL: 25 JAAR!

door Prof. dr. R.H.C. Janssen

voorzitter Stichting Vrienden van het Boeddhisme

Onze stichting bereikte onlangs een gedenkwaardige leeftijd: 25 jaar. Dat feit noopt tot een terugblik, een blik vooruit en een evaluatie.

Op 8 november 1967 werd de Stichting Nederlands Boeddhistisch Centrum opgericht door drs. Peter van der Beek, mr. Leo Boer, mevr. J.J.C. Perk, Bruno Mertens en mevr. V.F. Laterveer. Deze stichting was op haar beurt voortgekomen uit de Nederlandse Buddhistische Vriendenkring, in het leven geroepen door Ernst Verwaal, en stond in nauw contact met de Thaise ambassade, waar de vrouw van de ambassadeur in 1966 ontvangsten organiseerde voor leden van deze kring. De al te grote invloed van het Theravada-boeddhisme binnen de kring wakkerde de behoefte aan om een centrum op te richten waar het boeddhisme in al zijn verscheidenheid bestudeerd en beoefend zou kunnen worden, in samenwerking met andere boeddhistische organisaties en instellingen in Nederland. Het eerste nummer van Saddharma verscheen in 1968.

Mr. Leo Boer (1919-1983) nam in 1973 het voorzitterschap over van drs. Peter van der Beek. Het Centrum slaagde er helaas niet in de overkoepelende organisatie te worden die het zich tot doel had gesteld. Vele leden van de talloze groeperingen die onder leiding van lama's, Zen-meesters en monniken uit het Oosten waren ontstaan, voelden niet de noodzaak zich aan te sluiten bij het Nederlands Boeddhistisch Centrum als gemeenschappelijke ontmoetingsplaats. Daarom werd er in 1978 besloten de naam te veranderen in Stichting Vrienden van het Boeddhisme. Een bijkomende reden voor deze wederdoop was de oprichting, in hetzelfde jaar, van de Boeddhistische Unie van Nederland (BUN), uitsluitend bestaande uit *vertegenwoordigers* van boeddhistische groeperingen. De BUN nam de niet geslaagde, overkoepelende functie van het vroegere Centrum over.
Dr. Tonny Kurpershoek-Scherft was de eerste voorzitter van de vernieuwde stichting, in 1980 opgevolgd door prof. dr. Victor Westhoff, die in 1982 de taak overdroeg aan de huidige voorzitter.

Wat zal de toekomst voor ons inhouden? Het donateursbestand van de stichting groeit langzaam, maar geleidelijk. Ondanks deze groei neemt het aantal bezoekers van onze herfst- en lentebijeenkomsten af. Het bestuur heeft de indruk, dat de centrifugale krachten die mr. Leo Boer reeds signaleerde nog niet aan sterkte hebben ingeboet: de andere boeddhistische groeperingen vragen zoveel tijd en inzet van de mensen, dat er niet genoeg energie over lijkt te blijven voor een algemeen boeddhistische organisatie als onze stichting. Het bestuur is van plan deze hypothese te toetsen door een enquête onder de donateurs. Mocht ons vermoeden worden bevestigd, dan zullen wij ons in de toekomst duidelijker moeten richten op die mensen, die weliswaar geïnteresseerd zijn in het boeddhisme, maar niet de behoefte voelen zich actief bij een organisatie aan te sluiten, omdat zij bezwaren hebben tegen geïnstitutionaliseerde religie in het algemeen en/of zich niet thuis voelen bij een bepaalde sekte of school binnen het boeddhisme, bijvoorbeeld vanwege de als ongewenst ervaren 'oosterse franje'.

Een tweede punt voor de toekomst is de uitbouw van de bestaande regionale kringen. We zullen pogen, ook in gebieden van Nederland waar deze nog niet bestaan, kringen op te richten ter bestudering en beoefening van de Dharma. Donateurs die hierin belang stellen, kunnen contact opnemen met het bestuur.

Ten derde hopen wij binnenkort het tijdschrift Saddharma meer allure te geven, waardoor de belangstelling voor onze stichting hopelijk toeneemt. Het zou daarbij ons ideaal zijn dit tijdschrift 'in de kiosken' verspreid te zien, zodat de Dharma 'op straat' komt te liggen. Of wij dit financiëel aankunnen, blijft echter de vraag.

Tenslotte denken wij aan een hervatting van het 'Boeddhistische Leerhuis', dat enige jaren met veel succes in samenwerking met de Kosmos in Amsterdam heeft gefunctioneerd en waar de Dharma door een aantal leraren in cursusverband uiteengezet werd.

Kunnen wij met tevredenheid terugblikken op de afgelopen 25 jaar? Ik geloof van wel. De taken die mr. Boer tien jaar geleden formuleerde in een artikel in Saddharma (september 1982) zijn en worden grotendeels uitgevoerd. Hij formuleerde de volgende vijf opgaven:

- het blijven uitgeven van een blad van behoorlijk niveau,
- het houden van landelijke bijeenkomsten,
- het uitgeven van brochures over boeddhistische onderwerpen,
- het instandhouden van een bibliotheek,

- het onderzoeken van de mogelijkheid van integratie van het boeddhisme in het westerse cultuurpatroon.

Dit laatste punt realiseert de stichting door mee te werken aan landelijke studiedagen, bijvoorbeeld over de dialoog tussen boeddhisme en christendom. Ook de succesvolle zomercursus in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Leusden in 1991 hoort in deze categorie van activiteiten plaats.

De toekomst kunnen wij met optimisme tegemoetzien. In een tijd van spiritueel verval moet het mogelijk zijn als tegenwicht de Stichting Vrienden van het Boeddhisme te laten bloeien om een Leer te verbreiden die tot heil en geluk van mensen is verkondigd! ☐

De Boeddha, in diepe concentratie, brengt het Wiel van de Leer in beweging: het beeldmerk van het congres van de Europese Boeddhistische Unie te Berlijn in september jl. *(zie pag. 19)*

BOEDDHISME IN DE KRANT

door Jacques den Boer

De Nederlandse pers kent een rijk assortiment. Iedere boodschapper levert zijn waren af in een eigen verpakking. Een kop als 'Boeddha hielp Joanna', op de televisie-pagina van de grootste (en luidruchtigste) krant van Nederland, De Telegraaf, zul je in het bezadigde Trouw niet gauw tegenkomen. Hoewel, de opvallendste kop uit mijn verzameling krantestukken met het trefwoord 'boeddhisme' stond nu juist in dat protestants-christelijke ochtendblad: "De Dalai Lama, van eenzaam etterbakje tot gewoon mens". Dat was wel een zeer krasse samenvatting van de autobiografie 'Vrijheid in ballingschap' van Zijne Heiligheid. De kop was duidelijk een uitschieter en het artikel zelf gaf een heel fatsoenlijke beschrijving van het leven van de Dalai Lama en de betekenis die aan de titel God-koning moet worden gehecht.

Mijn collectie kranteknipsels van 1989 tot medio dit jaar is zeker niet volledig. Ik heb alleen de landelijke dagbladen en enkele opinieweekbladen gevolgd. Korte berichten, zoals die over de toekenning van de Nobelprijs voor de Vrede aan de Dalai Lama in 1989, heb ik niet geknipt. En ik durf er geen eed op te doen dat álle langere artikelen waarin het woord boeddhisme voorkwam, in de knipselmap terecht zijn gekomen. Het eerste jaar was de oogst slechts vijf artikelen, de twee volgende jaren telkens 22 en dit jaar tot juli zeven. De meeste geknipte publicaties hebben koppen over meer dan één kolom en bijna altijd zijn ze geïllustreerd met foto's.

Topscorer in aantal is Trouw met 21 van de 56 artikelen. Het is dan ook de krant die het meest van alle dagbladen is geïnteresseerd in godsdienstige en levensbeschouwelijke onderwerpen. Op de tweede plaats komt NRC Handelsblad met 10 stuks; daarna volgen Het Parool, de Volkskrant en De Telegraaf met resp. 6, 5 en 4 publicaties. Het Algemeen Dagblad scoorde 3, het Financieele Dagblad, HP/De Tijd en Elsevier elk 2.

Niet bijbels

Trouw heeft in dr.R. Kranenborg van de Vrije Universiteit in Amsterdam een medewerker die geregeld het boeddhisme aansnijdt. Hij schreef bijvoorbeeld een beschouwing over een boek van Robert Aitken, 'Zen, een introductie', die de kop kreeg: "Nuttig handboek over Zen". Een dergelijk artikel is in andere Nederlandse kranten bijna ondenkbaar. Typisch voor dit ochtendblad is ook een stuk als "Geloof

in reïncarnatie niet bijbels", waarin Kranenborg de stelling poneert dat pas sinds de Boeddha de leer van de reïncarnatie algemeen in het Oosten voorkomt.

Ook bracht Trouw een pagina-groot artikel over de Kyoto-school van het boeddhisme in Japan. Het is, gezien de christelijke signatuur van het blad, niet vreemd dat hierbij uit een gesprek met de directeur van het Instituut voor religie en cultuur aan de Nanzan-universiteit in Kyoto, de Belg J. van Bragt, precies dit citaat naar voren wordt gehaald: "Het gevaar dat het boeddhisme bedreigt is dat ze alles reduceert tot een kosmische droom. Dat is de altijd aanwezige en verleidelijke Lorelei van het oosterse denken."

Deze krant brengt ook het nieuws op boeddhistisch gebied met enige regelmaat. "Nederlandse boeddhisten gaan samenwerken" heette het vorig jaar september toen de Boeddhistische Unie van Nederland, de Bun, een nieuw leven begon. Zelfs adres en telefoonnummer werden vermeld.

Terloops

In NRC Handelsblad komt het boeddhisme meestal slechts terloops aan de orde. In een groot interview met prof. Victor Westhoff over natuurbeheer bijvoorbeeld wordt alleen in het voorbijgaan gezegd dat hij boeddhist is. De religieuze achtergrond van zijn opvattingen over de natuur wordt verder niet aangeroerd. Voor de krant is het interessanter wat hij zegt over de bedreigde dennenbossen in Noord-Brabant: "Voor die bossen heb ik een heel eenvoudige oplossing: in brand steken. Gewoon een lucifer erbij en de vlam erin. De natuurwaarde van die bossen is nihil."

Even terloops valt het woord boeddhisme in een interview met de Engelse romanschrijfster en filosofe Iris Murdoch. Zij constateert een toenemende belangstelling voor religie, "niet in de christelijke zin; ik denk dat de theïstische godsdiensten weinig kans meer zullen krijgen. Het boeddhisme heeft een betere kans om te blijven bestaan, want het gaat over de beleving van de eenheid van alles. Dat is wat de christelijke mystici ook hadden: de gewaarwording dat *every moment is sacred."*

In een gesprek met de sanskritist prof.dr.F. Staal over de verwaarlozing en de toekomst van de 'kleine letteren' aan de Nederlandse universiteiten haalt hij ter illustratie van zijn betoog een pijnlijke episode uit de geschiedenis van de boeddhistische studies in Leiden op, nl. het vertrek van de hoogleraar in het boeddhisme en Tibetaans

prof.dr.J.W. de Jong in 1965. "Hij was op zijn gebied een van de topmensen in de wereld, maar hij had in Leiden geen eigen assistent, geen eigen secretaresse en geen eigen kamer. Toen kwam er een aantrekkelijke aanbieding uit Australië en die heeft hij natuurlijk geaccepteerd."

Toyota

De identiteit van de krant bepaalt in sterke mate de keuze van de nieuwsberichten en de onderwerpen voor achtergrondartikelen en interviews, en ook de invalshoek van waaruit de feiten worden gepresenteerd. Typerend voor een sterk politiek georiënteerd dagblad als de Volkskrant was in mei jl. een reportage met de kop "Een Boeddha-beeld in een bezemkast", waarin een verslaggever zijn zoektocht naar de politieke rol van de boeddhistische clerus op Sri Lanka beschreef. Hij klopt ook aan bij Walpola Rahula, de auteur van het bekende boek 'Wat de Boeddha onderwees', die een van de belangrijkste denkers van de Srilankaanse sangha wordt genoemd en volgens de verslaggever te boek staat als de verpersoonlijking van het Singalese chauvinisme.

Rahula is tegen autonomie voor de Tamils, maar ontkent dat de monniken grote invloed op de politiek zouden hebben. De verslaggever gelooft er niet veel van. "De villa van Rahula is wat fors uitgevallen voor iemand die geacht wordt geen persoonlijk bezit te kennen, en wat daar op het bordes staat te glimmen is zo op het oog geen bedelnap, maar een rode Toyota," merkt hij op. De villa staat recht tegenover het nieuwe parlementsgebouw en "president Premadasa - vernemen wij later - is kind aan huis bij overbuurman en adviseur Rahula". Het politieke aspect van het boeddhisme wordt in ons land zelden belicht en dat kan leiden tot een scheef beeld van het leven in traditioneel boeddhistische landen. Zoals de verslaggever schrijft: "Anders dan de beeldvorming wil, is het maar een kleine minderheid van de monniken, misschien 5 procent, die zich geheel wijdt aan meditatie. De andere 95 procent doet vooral sociaal werk. Van daaruit is de stap naar de politiek niet groot."

"God-Koning"

De pers reageert op de actualiteit: wat is nieuwswaardig, wat is op dit moment voor de lezers interessant? Attractie nr. 1 op boeddhistisch terrein is de Dalai Lama. Het drama van de 'God-koning' en zijn

DE TELEGRAAF

TELEVISIE MAANDAG

BOEDDHA HIELP JOANN

door CO BERKENBOSCH

De AVRO heeft met de Engelse

Trouw DONDERDAG 12 DECEMBER 1991

Karma als e

Thaise hulpverleners

Van een onzer verslaggevers
AMSTERDAM – In 1985 keerde de eerste Hiv-geïnfecteerde Thai in Bangkok terug

Gods wegen zijn ondoorgrondelijk, maar Boeddha kan er ook wat van. In Hantum, een dorpje in het uiterste noorden van Friesland, verrijst de eerste stoepa van Nederland. Dit boeddhistisch heiligdom straks onderdak

'Boeddhisme minst agressieve van wereldgodsdiensten'

Van een onzer verslaggeefsters
AMSTERDAM – Het boeddhisme is de meest vredelievende onder de wereldgodsdiensten. Want het boeddhisme pretendeert waarheid

de Volkskrant

Een Boeddha-beeld in een bezemkast

Vervolg van pagina 1

De eenzijdige gerichtheid van de westerse cultuur zet steeds meer druk op de ketel. De Dalai Lama voorspelde dat in het Westen de behoefte aan toenemen.

gulden kost, discussiëren een wetenschap gieuze denker, econoom en kunsten met elkaar en met een select gezelschap van ongeveer 250 mensen. De meeste deelnemers zijn uitgenodigd

Jezus en Boeddha: dezelfde tradi

volgelingen die uit de mysterieuze Himalaya-staat Tibet werden verdreven door de intocht van wrede Chinese troepen, en die nu in ballingschap leven terwijl het Tibetaanse volk zucht onder de vreemde bezetting - dat drama blijft de mensen boeien. Voeg daarbij de charismatische uitstraling van de Dalai Lama, met zijn intrigrerende voorgeschiedenis als reïncarnatie van zijn voorganger, zijn vriendelijkheid, tolerantie en wijze eenvoud, en de voorwaarden voor een permanente nieuwswaarde zijn gegeven.

Toen de Dalai Lama eind 1989 de Nobelprijs voor de Vrede

ontving, verschenen in enkele opinieweekbladen lange interviews, waarin behalve de politieke relatie China-Tibet ook de geestelijke functie en opvattingen van de hoofdpersoon werden beschreven onder koppen als "Ik wil gewoon monnik zijn" (De Tijd) en "Lijden is nuttig" (Elsevier). Zijn bezoek aan ons land in september 1990 leverde verslagen op in vele kranten. Zijn pleidooi voor geweldloosheid kreeg vaak extra nadruk. De uiteenlopende kopppen in twee Amsterdamse ochtendbladen tonen scherp het verschil in identiteit, ook al behoren ze allebei tot hetzelfde dagbladbedrijf (de Perscombinatie). De Volkskrant: "Oorlog in Midden-Oosten heeft hoge prijs", Trouw over dezelfde toespraak: "Dalai Lama: Stap niet te snel over op vreemde religie". De protestants-christelijke krant citeert uitvoerig wat de Dalai Lama zei over westerlingen met belangstelling voor oosterse religies: "Ik adviseer deze mensen: als je nog geen geloof hebt, prima. Maar als je al met een traditioneel geloof bent opgevoed, denk er dan nog eens heel diep over na en concentreer je op de essentie ervan. Elke religie is door de eeuwen heen vermengd met plaatselijke aspecten. Ontwikkel dan maar een eigen Hollandse variant van het boeddhisme, met wat meer tulpen."

Hantum

Een zeer nieuwswaardig curiosum was volgens de pers vorig jaar de bouw van het Tibetaans-boeddhistische centrum in het Friese dorp Hantum. Lama Gawang, "de lama van de lage landen" (De Telegraaf), kwam vele malen op de foto, met verfemmers in beide handen of achter een kruiwagen. Ondanks de populistische verpakking van "het karma van Hantum" kwam in veel artikelen wel degelijk de inhoud van de boeddhistische leer naar voren, met de nadruk op verdraagzaamheid en het relativeren van het ik-gevoel.
'Nederlands' boeddhisme wordt in de pers doorgaans volstrekt serieus genomen. De kop mag dan luiden "Boeddha tussen hunebedden", maar het bijbehorende bericht in De Telegraaf over de opening van het boeddhistische klooster in Bronneger (Drenthe) was correct. Ook hier was 'human interest' de reden om aandacht aan de gebeurtenis te besteden: een grote foto toonde monniken uit Birma en Sri Lanka, die zich met ijsmutsen hadden gewapend tegen het Nederlandse najaar. Een andere populaire krant, het Algemeen Dagblad, bracht tijdens de Wereldspelen voor Gehandicapten een degelijk verhaaltje over de geestelijke begeleiding van de sportlieden, waarin boeddhisten

figureerden in een rijtje met rooms-katholieken, protestanten, moslims, humanisten en hindoes.

"Stukje Zen-training"

Opmerkelijke belangstelling voor het boeddhisme valt te signaleren in de sector economie van de pers, getuige een kop als: "SHV op les bij Dalai Lama". De economische bijlage van NRC Handelsblad bracht een uitgebreide reportage over "De verlichte manager", waarin de vraag werd gesteld: "Zou Philips er met Zen beter aan toe zijn geweest?" Het antwoord van organisatie-adviseur Langemeijer: "Zen biedt geen garantie dat het allemaal vlekkeloos zal verlopen. Als dat zo zou zijn, dan was ik direct naar Philips gestapt en had ik gezegd: oké, jongens, een stukje Zen-training met procesbegeleiding en over twee jaar zijn jullie weer helemaal boven Jan. Die pretentie mag je en kun je niet hebben, al twijfel ik er niet aan dat Zen-training een positieve uitwerking op Philips zal hebben."

Het Financieele Dagblad verscheen in april jl. met een stevige beschouwing over "De kunst om echt te veranderen" naar aanleiding van Tarthang Tulku's boek 'Vaardig handelen; werken als bron van inspiratie en creativiteit' en Rients Ritskes' 'Meer Zen in management'. Uit dit laatste boekje lichtte de krant een citaat met een ook buiten de zakenwereld behartigenswaardig advies: "We moeten technieken beoordelen naar hun werkzaamheid en niet naar hun oorsprong."

Welwillendheid

De oogst van krantenknipsels overziende kan de conclusie luiden: het boeddhisme komt er in de Nederlandse pers over het algemeen goed af. Uit de interviews, reportages en berichten spreekt een grote welwillendheid. Ik vermoed dat de kijk van de vaderlandse pers op het boeddhisme sterk is beïnvloed door de uitzonderlijke persoonlijkheid van de Dalai Lama, die in NRC Handelsblad werd beschreven als "een man die het boeddhistische ideaal van innerlijke vrede in hoge mate heeft verwezenlijkt en die vanuit die gemoedstoestand het menselijke gewriemel met goedmoedige spot, maar ook met een scherpe blik beziet". De bron van zijn levenshouding wordt onbewust ook in andere boeddhisten herkend, of ze nu in Amsterdam, Utrecht, Hantum of Bronneger in het nieuws komen. □

UIT DE SUTTA-NIPATA

DE SNELLE WEG

Vraag:

1. Ik vraag jou, zoon van de zon, grote ziener,
over afzondering en de staat van vrede.
Door welk inzicht verstilt de monnik,
niet meer hechtend aan wat dan ook in de wereld?

Antwoord:

2. De wortel van de veelheid der verschijnselen,
het idee: "ik ben",
moge de wijze daaraan geheel een einde maken.
Welke begeerten er ook maar zijn in zijn innerlijk,
in het verdrijven daarvan oefene hij zich, altijd bewust.

3. Van welk ding hij zich ook maar bewust is
in de binnenwereld of in de buitenwereld,
moge hij daardoor niet verstarren,
want dit wordt door de goeden geen verstilling genoemd.

4. Moge hij zich daardoor niet beter wanen
of lager en ook niet gelijk.
Laat hij steeds in contact met vele vormen
zichzelf daar niet van onderscheiden.

5. Moge hij ínnerlijk tot rust komen.
Moge de monnik niet elders vrede zoeken.
Bij wie innerlijk tot rust gekomen is,
hoe zou er aannemen of verwerpen kunnen bestaan?

6. Zoals in het midden van de oceaan
geen golf geboren wordt, het er stil is,
zó moge hij stil zijn, onbeweeglijk.
Laat hij zich over niets meer opwinden.

Vraag:

7. Hij wiens ogen onbedekt zijn
verkondigde uit eigen ervaring de Leer
die van gevaren weg leidt.
Zet ons, Heer, de weg uiteen

of ook de concentratie
die naar het innerlijk voert.

Antwoord:

8. De monnik dole niet rond met de ogen,
voor kletspraat sluite hij zijn oren af.
Laat hij geen zucht kennen naar lekkere smaken,
noch koestere hij ook maar iets in de wereld.

9. Wanneer hij door iets wordt getroffen,
laat hij zich dan niet beklagen;
noch smachte hij naar bestaan
noch beve hij bij gevaren.

10. Van voedsel en drank, van eten noch van kleding
legge hij voorraden aan
en als hij niets krijgt,
laat hij dan niet vrezen.

11. Hij zij meditatief, niet onrustig dolend.
Hij onthoude zich van spijt en van nalatigheid.
De monnik verwijle op rustige plaatsen
om te zitten en te liggen.

12. Laat hij geen langslaper zijn;
ijverig moge hij waakzaamheid koesteren;
luiheid, bedrog, lachen, spel en sex
moge hij opgeven, met alles wat erbij hoort.

13. Niet praktizere hij tovenarij
of het duiden van dromen en tekens
en ook geen sterrenwichelarij.
Evenmin beoefene een volgeling van mij
het duiden van dierengeluiden,
het bevorderen van zwangerschap
of de geneeskunst.

14. Moge hij bij blaam niet sidderen;
moge hij, wanneer geprezen,
niet verwaand zijn - de monnik.
Moge hij begeerte en zelfzuchtigheid,
woede en laster verdrijven.

15. Laat hij niet kopen en verkopen,
niet gispen, de monnik, in enig opzicht.
Moge hij zich niet binden aan een dorp
en moge hij niet met mensen spreken
begerig naar gewin.

16. En laat de monnik geen opschepper zijn
en niet spreken met berekening.
Laat hij zich niet driest gedragen
en geen strijdgesprekken voeren.

17. Moge hij niet verleid worden tot leugens;
moge hij niet bewust frauduleren
en moge hij zich om zijn levenswijze,
zijn inzicht en zijn regels en geloften
niet boven een ander stellen.

18. Ook al hoort hij veel roddel
van asceten of gewone mensen,
laat hij hen niet, beledigd, ruw tegenspreken,
want de goeden vergelden niet.

19. Moge de monnik, deze waarheid inziend,
onderzoekend en altijd bewust oefenen.
Na de uitdoving als vrede te hebben onderkend
moge hij in de Leer van Gotama niet nalatig zijn.

20. Een overwinnaar immers is hij,
niet een overwonnene.
Hij zag de Leer met eigen ogen,
een Leer die niet van horen zeggen is.
Daarom moge men,
niet aflatend in de Leer van de Verhevene,
steeds zich oefenen, al eer betuigend.

Dit sutta heeft een naam ('Snel') die in de tekst niet verklaard wordt. In de Digha Nīkaya wordt ernaar verwezen onder de titel "Tuvataka-patipadā" (De snelle weg) - een aanduiding die met de bedoeling lijkt overeen te stemmen

De tekst bevat een duidelijke leefregel voor de monnik. Maar ook de leek kan er zijn voordeel mee doen. Het gaat hier waarschijnlijk om

een dialoog tussen een leermeester en een jongere monnik en niet om een gesprek met de Boeddha, hoewel het eerste vers, waarin de aangesprokene "zoon van de zon" genoemd wordt, dit zou kunnen doen vermoeden. In vers 19 en 20 echter is er sprake van "de Leer van Gotama" en de "Leer van de Verhevene" - termen die de Boeddha nooit elders gebruikt. Over zichzelf spreekt hij altijd als over de Tathāgata (de "Zo gegane").

De monnik krijgt het advies het geloof in een onveranderlijke kern van de persoonlijkheid ("het idee: ik ben") op te geven (2). Van verstilling (nirvana) is er pas sprake wanneer hij zich niet meer identificeert met objecten in binnen- of buitenwereld. Dit laatste immers leidt tot verstarring die een "ik" doet ontstaan dat onderscheid maakt tussen mijn persoon en het andere (de ander)(3 en 4). Bereikt hij dit niveau, dan mag hij zich daar niet op laten voorstaan.

Het doel wordt ook omschreven als innerlijke rust, waardoor men door de levenservaring niet meer aangedaan wordt, in positieve noch in negatieve zin (5). In het mooie beeld van vers 6 wordt deze toestand van gelijkmoedigheid geschilderd.

De weg die naar deze toestand voert, wordt beschreven als een weg van onthechting (8) en onaandoenlijkheid (9), die elders in de Canon wordt omschreven als "het bewaken van de poorten van de zinnen". De monnik moet geen voorraden aanleggen voor slechte tijden (10), maar onbekommerd door het leven gaan "als de vogelen des velds". hij moet zich op rustige plaatsen ophouden en steeds geconcentreerd zijn (11).

Dan volgt er nog een aantal gedragsregels die de monnik in acht moet nemen en die voor zichzelf spreken. In de slotverzen (19 en 20) wordt de raad gegeven steeds - de Leer van de Boeddha indachtig - te blijven oefenen, in volle bewustheid. Hebben wij immers eenmaal als waarheid geaccepteerd dat uitdoving (nirvana) (van begeerte, haat en onwetendheid) en daarmee innerlijke rust (verstilling) het doel zijn waarnaar wij streven, dan oefenen wij niet aflatend in de Leer van de Verhevene, terwijl wij Hem daarvoor onze dank betuigen.

Ananda en Padmavajra

HET EEUWIGE GELUK VAN HET MOMENT

door Erik Hoogcarspel

Er wordt weleens gezegd dat het geneesmiddel daar groeit waar de kwaal het meest voorkomt. Dit lijkt een soort natuurgeneeskundige toepassing van het aloude gezegde "Waar de nood het hoogst is, is de redding nabij". Of deze regel altijd opgaat weet ik niet, maar het is me wel opgevallen dat waar onderdrukking en terreur aan de orde van de dag zijn, er soms ook enkelen met buitengewone inzet naar rechtvaardigheid en vrede streven. Een voorbeeld hiervan is de Vietnamese boeddhistische monnik Thich Nhât Hanh.

Thich Nhât Hanh werd in 1926 geboren in Midden-Vietnam en werd op zijn zestiende jaar tot monnik gewijd. Hij werkte mee aan de oprichting van een van de belangrijkste boeddhistische studiecentra van Zuid-Vietnam, het An Tsjwang Instituut, en studeerde twee jaar godsdienstwetenschappen in de Verenigde Staten. In 1963 laaide in Zuid-Vietnam het geweld hoog op en samen met andere monnikken richtte Thich Nhât Hanh er een geweldloze verzetsbeweging op, gebaseerd op de principes van Mahâtma Gandhi. Een jaar later stichtte hij samen met studenten en hoogleraren de 'Jongerenschool voor Sociale Dienstverlening' Deze instelling stuurde groepen jongeren naar het door oorlog geteisterde platteland, om mee te helpen met de wederopbouw en de bouw van scholen en medische centra.

In zijn boeken en als hoofdredacteur van het officiële orgaan van de Verenigde Boeddhistische Kerk, riep hij op tot verzoening tussen de strijdende partijen, hetgeen tot gevolg had dat zijn geschriften door beide regeringen werden verboden. Hij maakte reizen naar de Verenigde Staten en Europa om te pleiten voor een vredesregeling voor Vietnam en in 1969 formeerde hij in opdracht van de Verenigde Boeddhistische Kerk een boeddhistische delegatie voor de vredesonderhandelingen in Parijs. Toen het vredesakkoord in 1973 werd getekend, weigerden de Vietnamese autoriteiten Nhât Hanh toestemming te geven om naar Vietnam terug te keren. Sindsdien woont hij in Frankrijk, geeft meditatielessen en lezingen, en is nog steeds actief met hulpverlening aan de onderdrukte bevolking van Vietnam.

In zijn onderricht legt Nhât Hanh zowel de nadruk op het aankweken van wijsheid en innerlijke vrede als op het actief werken voor een betere samenleving. Het tweede ligt voor hem in het verlengde van het eerste. Voor het streven naar wijsheid en innerlijke vrede heeft hij geen ingewikkelde woorden nodig. Zijn woorden zijn direct, eenvoudig en subtiel. Meditatie hoeft naar zijn opvatting niet

Thich Nhât Hanh

alleen in afzondering te worden beoefend, maar kan elke activiteit begeleiden.

Een belangrijk onderdeel van zijn leer bestaat uit instructies om het dagelijkse leven te gebruiken als leerschool voor innerlijke ontwikkeling en bewustwording. Zijn adviezen zijn praktisch en voor iedereen, ook niet-boeddhisten, gemakkelijk na te volgen. Een voorbeeld hiervan is zijn advies om de afwas omwille van de afwas te doen en nu eens niet om de borden schoon te krijgen of "om ervan af te zijn" en gauw aan de koffie te zitten. Leef jezelf niet voortdurend voorbij naar een betere toekomst, maar aanvaardt het leven op elk moment zoals het is: 100 procent waardevol, zonder enig tekort. Natuurlijk is dit niet zo gemakkelijk als het lijkt, we zijn nu eenmaal gewend om steeds te streven naar een betere toekomst. Bovendien is het praktisch onmogelijk om in leven te blijven zonder vooruit te zien en voor onze toekomst te zorgen.

Het gaat Nhât Hanh echter niet zozeer om ons handelen zonder meer, maar om onze gebruikelijke instelling van begeerte en de gewelddadige manier van handelen die daaruit voortvloeit. Om het concrete geluk van het moment te verkrijgen (elk ander geluk is in de toekomst of in het verleden en dus geen concreet, maar een abstract geluk), moeten we leren ons ervoor open te stellen. Dit betekent bewustwording en dus bezinning en bewuste aandacht bij alles wat we doen.

De innerlijke vrede die hierdoor ontstaat, beschrijft Nhât Hanh als leven met een "half-glimlach". De half-glimlach, en niet de romantische in de westerse literatuur zo vaak verheerlijkte instelling van de gekwelde held, is volgens Nhât Hanh de juiste manier om te streven naar een betere wereld.

Brief

In zijn boek *Het gras wordt groener* worden vele van deze adviezen vermeld. Het is eigenlijk een brief van Thich Nhât Hanh aan een zekere Tsjwang, algemeen secretaris van de "Jongerenschool voor Sociale Dienstverlening" in Vietnam (in het boek gespeld als "Quang"). De oorspronkelijke tekst is dus in het Vietnamees, maar hij is eerst in het Engels vertaald en in 1975 in het Nederlands. Dit jaar is er een herziene druk verschenen. Aan de hand van eigen ervaringen en gesprekken geeft Nhât Hanh onderricht in "meditatie in actie" aan iemand die het chaotische en gevaarlijke leven leidt van een opbouwwerker in een land vol angst en geweld. De anekdotes en de vorm van een brief aan een goede vriend geven het boekje een bijzondere charme. De persoonlijke stijl leidt er niet toe dat de lezer de indruk heeft dat er over zaken wordt geschreven die hem niets aangaan. Integendeel, ze blijken ons juist aan te gaan, omdat ze niet zozeer te maken hebben met de omstandigheden van een bepaalde tijd en plaats, maar met de aard van het menselijk bestaan.

Hoewel Nhât Hanh officiëel tot de traditie van het Zenboeddhisme wordt gerekend, heb ik weinig in dit boekje gevonden dat specifiek aan Zenboeddhisme doet denken. Boeddhistische termen en verwijzingen worden niet geschuwd, maar toch is het boekje ook zeer toegankelijk voor buitenstaanders. De boeddhistische begrippen worden zonder uitzondering direct in eenvoudige bewoordingen uitgelegd. Het moeilijke begrip "leegte" wordt bijvoorbeeld uitgelegd als het breken met het geloof "in de aanwezigheid van onveranderlijke eenheden, die op zichzelf bestaan". Bondiger kan het niet en, al is er misschien niet alles mee gezegd, het stuurt de lezer tenminste een eind in de goede richting.

Eén van Nhât Hanh's belangrijkste methoden is de "anapanasati", het gevestigd houden van de aandacht op de ademhaling. Deze meditatiemethode wordt in een of andere vorm ook door andere boeddhistische leraren veel gebruikt. De methode wordt in een overgeleverd onderricht van de Boeddha beschreven en een vertaling van deze leerrede, het Ânâpânasati Sutra, is als aanhangsel in het boek

opgenomen. De methode wordt ook duidelijk beschreven en hoewel net als bij dansen of zwemmen meditatie-methoden het beste van een leraar geleerd kunnen worden, kan men aan de hand van de instructies zelf al aan de slag. De kunst van meditatie in actie wordt nog eens overzichtelijk uiteengezet in een ander aanhangsel waarin een overzicht van 32 methoden wordt gegeven.

Orde

Thich Nhât Hanh richtte in 1964 in Vietnam een lekenorde op onder de naam Tiêp Hiên. "Tiêp" betekent "verbinden" of "voortzetten" en "Hiên" is "verwerkelijken". Het doel ervan was om de beoefening van het boeddhisme om te zetten in een vorm van sociale actie die op dat moment nodig was in een land dat verscheurd werd door geweld. De orde heeft zich later buiten Vietnam uitgebreid en is inmiddels een internationale gemeenschap geworden die ook leden in Nederland heeft. Het doel is "het boeddhisme te bestuderen, te onderzoeken en toe te passen op een intelligente en voor het moderne leven effectieve manier, zowel individueel als gemeenschappelijk". In deze formulering klinkt in elk geval het vermoeden door dat boeddhisme ook op een niet-intelligente en niet geschikte manier zou kunnen worden toegepast, een mogelijkheid die niet iedere boeddhist onder ogen kan of durft te zien.

De orde is open van karakter, men hoeft zelfs geen boeddhist te zijn om er lid van te worden. De basisprincipes zijn: niet gehecht zijn aan standpunten, toepassen in de praktijk, aanpassing aan de omstandigheden en verstandig met middelen omgaan. Niet de letter, maar de geest van het boeddhisme (zoals hij dit ziet) wil Thich Nhât Hanh in de orde verwerkelijkt zien. Men wordt lid als men de gelofte aflegt om oprecht te streven zich aan veertien, door Nhât Hanh opgestelde, leefregels te houden en zich verplicht jaarlijks een retraite van zestig dagen te houden. Naast de leden zijn er ondersteunende aanhangers, die wel streven, maar geen gelofte hebben afgelegd.

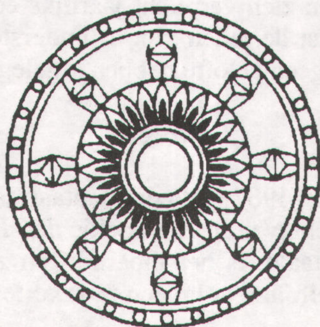
Leefregels

De leefregels zijn in 1987 met commentaar door Thich Nhât Hanh in het Engels neergeschreven in een boekje dat door Judith Bossert in het Nederlands is vertaald. Is het moeilijk om zich aan de regels te houden? Oordeelt u zelf, hier volgt een zeer korte samenvatting:

1. geen leer aanbieden, het boeddhisme is niet meer dan een leidraad;
2. luisteren naar een ander, niet hechten aan het eigen standpunt;
3. anderen niet proberen te bekeren, zelfs kinderen niet;
4. bewust zijn van het leed van de wereld en bereid dit waar mogelijk te verlichten;
5. niet meer bezitten dan je nodig hebt;
6. geen haat koesteren, ook niet tegen misdadigers;
7. bewuste aanwezigheid, je niet laten meesleuren door wat er om je heen gebeurt;
8. geen verdeeldheid zaaien;
9. niet liegen;
10. religie niet voor wereldse of politieke doeleinden misbruiken;
11. geen beroep uitoefenen waardoor schade aan mensen of dieren wordt toegebracht;
12. niet doden;
13. niet stelen;
14. het eigen lichaam niet mishandelen.

De openheid die uit de leefregels spreekt is kenmerkend voor Thich Nhât Hanh. Zijn verfrissende benadering is een voorbeeld voor alle religieuze leiders. Hij luistert met waardering naar Chopin en noemt Tolstoj een bodhisattva. Hij is beslist geen hiërofant die als een slak in een heilig huisje leeft en ook daardoor is hij een uitzonderlijke monnik.

"Het gras wordt groener" en "Tiêp Hiên, boeddhisme in 14 poorten" zijn beide uitgegeven bij Zen-Uitgeverij Theresiahoeve, Schneifelweg 15, D5540 Gondenbrett (Duitsland), tel. 09-49.6551.4846.

EENHEID IN VERSCHEIDENHEID: EUROPESE, AZIATISCHE EN AMERIKAANSE BOEDDHISTEN BIJEEN IN BERLIJN

Berlijn geldt sinds de hereniging van Oost- en West-Duitsland als een symbool van het streven naar samenwerking en de beëindiging van tweedracht. De stad, waar talrijke littekens van de vroegere politieke verdeeldheid nog zichtbaar zijn, was daarom een passende plaats voor het vierjaarlijkse congres van de Europese Boeddhistische Unie, dat van 24 tot 27 september jl. werd gehouden.

De naam van het congresgebouw, de Werner-Seelenbinder-Halle, kon eveneens een symbolische duiding worden gegeven, tenminste als men niet wist dat voornoemde Seelenbinder ooit een fameus Oostduits worstelaar was. De grauwe, verwaarloosde sporthal beleefde in de dagen van het boeddhistische congres een laatste opflakkering van misschien glorierijker tijden. Direct na het congres is het gebouw gesloopt.

De organisator, de Deutsche Buddhistisch Union, had een deel van de droefenis van het interieur in de congreszaal aan het oog onttrokken door een gigantisch wit scherm achter het podium, gesierd met de afbeelding van een zachtmoedige Boeddha die het Wiel van de Leer in beweging zet, en het motto van de bijeenkomst: Eenheid in verscheidenheid. De Japanse bloemsiermeester Kikuto Sakagawa vervaardigde op de openingsavond een metershoog kunstwerk dat drie dagen een levend teken van inspiratie en concentratie was. In de wandelgangen zorgden tientallen kraampjes van boeddhistische organisaties, waaronder de Boeddhistische Unie van Nederland, voor een opgewekte bedrijvigheid, net als de etensstalletjes met Vietnamese, Japanse en andere min of meer oosterse hapjes op het meestal zonnige, maar overigens armoedige plein bij de 'Halle'.

Het voortreffelijk georganiseerde congres bracht een reeks bekende boeddhisten op het podium, de helft oorspronkelijk afkomstig uit traditioneel boeddhistische landen, de andere helft uit het Westen. De al even uitstekende leiding in de zaal was in handen van de 'Sprecherin' van de DBU, Sylvia Wetzel.

De Dalai Lama had als beschermheer van het congres een openingsboodschap gestuurd, die werd voorgelezen door lama Doboom Rinpoche. "Wij zijn allen op deze aarde geboren als deel van één grote mensenfamilie. Net als leden van een gewone familie hebben wij ieder onze eigen persoonlijkheid en daarmee onze eigen

uiteenlopende talenten en interessen. Toch is ieder van ons een menselijk wezen zoals ieder ander. Wij verlangen allemaal naar geluk en niemand wil lijden. Bovenal heeft ieder van ons hetzelfde recht om die doeleinden na te streven.

"Eeuwenlang praten de mensen al over gerechtigheid, vrede en harmonie, maar met alleen maar praten bereikt men weinig. Aangezien het uiteindelijke doel van het boeddhisme is de mensheid te dienen, behoren wij, boeddhisten, ook onze bijdrage te leveren om deze idealen te verwezenljken.

"Soms wordt mij gevraagd of het boeddhisme wel geschikt is voor westerlingen. De kern van alle religies heeft te maken met fundamentele menselijke problemen, en dat geldt ook voor het boeddhisme. Zo lang wij de fundamentele menselijke vormen van lijden, geboorte, ziekte, ouderdom en dood blijven ervaren, zo lang gaat het niet om de vraag of het boeddhisme geschikt is of niet.

"Innerlijke vrede is de sleutel. In die geestestoestand kan men moeilijkheden kalm en bezonnen tegemoet treden en tegelijkertijd het innerlijk geluk behouden. De leer van liefde, vriendelijkheid, verdraagzaamheid en geweldloosheid, en in het bijzonder de boeddhistische theorie dat alle dingen betrekkelijk zijn, is een bron van innerlijke vrede.

"Hoewel de essentie van het boeddhisme niet verandert, zullen oppervlakkige aspecten ervan wel veranderen. Maar hoe zij zullen veranderen, is niet te zeggen. Zij evolueren in de loop der tijd. Toen bijvoorbeeld het boeddhisme uit India naar Tibet kwam, waren er geen autoriteiten die konden zeggen: 'Van nu af moeten wij ons op die of die manier gedragen'.

"Geleidelijk ontwikkelde het boeddhisme zich en op den duur ontstond een unieke traditie. Dit gebeurt nu in Europa en elders in het Westen, en langzamerhand kan zich een boeddhisme ontwikkelen dat verbonden is met westerse cultuur.

"Ongeacht de methoden die wij leren, is het belangrijk ze te koppelen aan ons eigen gedrag. Als boeddhisten moeten wij proberen de leringen die wij ontvangen, in praktijk te brengen; pas dan kunnen wij hun werkelijke waarde ervaren. Maar verwacht in het begin niet te veel. Innerlijke ontwikkeling is niet gemakkelijk, alles hangt van onszelf af en het kost tijd. Daarom is geduld, in de zin van niet aflatende inspanning en vastbeslotenheid, van groot belang."

Met deze woorden van de Dalai Lama was de toon van het congres gezet. De eerste inleider, de welbespraakte en goedlachse Sogyal Rinpoche, geestelijk leider van de Rigpa, onder meer opgeleid aan de universiteit van Cambridge en wonend in Frankrijk, stak van wal met het onderwerp 'Spiritualiteit in het dagelijks leven'.

In het boeddhisme zijn zoveel boeddhismen, zei hij. Mensen uit alle tradities hebben de verlichting bereikt. Vereenvoudig uw leven en oefen langzaam, dat is genoeg. Begin de meditatie met korte zitperioden van enkele minuten en breidt ze geleidelijk uit. Mettertijd komen er korte flitsen van inzicht, alsof de wolken verwaaien en de zon doorbreekt. Ga voort, zoals een brede rivier stroomt, traag, maar zonder ophouden.

Na de man uit de Tibetaanse traditie was het woord aan een westerling, de (Soto-)Zenmeester Daishin Morgan, abt van de Throssel Hole Priory in Engeland. Hij sprak met een zeer persoonlijke inzet over dood en vergankelijkheid vanuit boeddhistisch perspectief. Voor hem is de Boeddha de grote inspirator die in de meditatieve stilte antwoorden op de diepste levensvragen opwekt. Dat is de eigenlijke betekenis van de boeddhistische formule: 'Ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha.'

Met het aforisme 'Wat is Zen? Zen is Zen!' zette de vrouwelijke, van geboorte Duitse, Zenmeester Gesshin Prabhasa Dharma Roshi haar voordracht meteen in het teken van de Rinzai-school. Zij is oprichtster van het International Zen Institute of America in Los Angeles en leidt geregeld sesshins op de Tiltenberg in Vogelenzang. De anekdotes tuimelden over elkaar heen, zoals die over de twee jonge Zenmonniken die stiekem tien van de twaalf theekoekjes van hun meester hadden opgepeuzeld. "Hoe hebben jullie dat kunnen doen?" vroeg de meester teleurgesteld. "Zó deden we dat!" antwoordden zij in de beste Zentraditie, en ze stopten de twee overgebleven koekjes in hun mond.

Een Boeddha zijn is heel gemakkelijk, een Boeddha worden is zeer moeilijk, zei ze. Wij scheppen onze eigen problemen door te hechten aan woorden en opvattingen. Zo ontstaat een vertekend beeld van de werkelijkheid. Als we met de trein reizen, zeggen wij dat we in beweging zijn, maar ten opzichte van onszelf zitten we alleen maar.

Woorden zijn er om ons leven te vergemakkelijken, maar ze zijn een last voor ons geworden. In de meditatie kan men ervaren dat alle woorden lege woorden zijn waarachter geen werkelijkheid is te

Sogyal Rinpoche

Daishin Morgan Roshi

Gesshin Prabhasa Dharma Roshi

Ayya Khema

Dr. Rewata Dhamma

Sangharakshita

vinden. De gesprekken met de Zenmeester, tussen de meditatieperioden in, hebben de bedoeling de mediterende man of vrouw de ervaring van de leegte achter alle woorden en begrippen te doen beseffen op dezelfde manier als waarop een dichter zijn ervaring op de lezer probeert over te brengen.

In het klooster kreeg Prabhasa Dharma opdracht van haar Zenmeester om vijfhonderd keer de Diamant Sutra te lezen. Hij zei niet waarom. Zij las en las en probeerde uit alle macht de moeilijke passages te begrijpen. Totdat ze eindelijk besefte: 'Dat kún je niet begrijpen!' Wie met zijn intellect in de tekst wil doordringen, loopt heen en weer in een doodlopende straat.

Tandenpoetsen

De Theravada-non Ayya Khema, geboren in Berlijn, maar stichtster van kloosters in Australië en Sri Lanka, nu leidster van het Buddha-Haus in Oy-Mittelberg, had alles keurig op een rijtje, met de Pali-teksten paraat. Haar warme persoonlijkheid voorkwam echter dat haar uitleg van de leer dor of doods werd.

Zij legde het accent op de noodzaak van geregelde meditatie: "Mediteren moet net zo gewoon zijn als tandenpoetsen." Wij bekommeren ons uitgebreid om het welzijn van ons lichaam, maar het eerste dat een praktiserend boeddhist leert is dat de geest boven alles staat: "De geest is de chef." De meditatie, zelfs de eerste stap, geeft het gevoel dat de geest thuiskomt. Dat geeft niet alleen rust, maar ook vreugde. De tijd die aan meditatie wordt besteed, is de best bestede tijd van de dag.

De geest is voortdurend bezig: we denken van de vroege ochtend tot de late avond, en van de avond tot de ochtend dromen we. Als wij ons lichaam zo zouden behandelen, zouden we na een dag of vier niet meer kunnen staan of zitten van vermoeidheid. In de meditatie keren wij naar binnen en daar is de geest rustig en vredig. Daar vinden wij de reinheid van het innerlijk leven. Iedereen kan het ontdekken, op één voorwaarde: concentratie.

Bij de Vietnamese, in Frankrijk wonende monnik Thich Nhât Hanh lag de nadruk op het meditatieve handelen in het dagelijks leven: "Vrede bij elke stap. Om vrede in jezelf te vinden, moet je je bewust zijn van elke stap. Zorgen en bedruktheid komen in ons op als we aan het verleden of de toekomst denken. Wie ontspannen en rustig zich bewust is van elke stap die hij zet, schudt de zorgen van zich af zoals wij de druppels van onze regenjas schudden." (Elders in dit

nummer van Saddharma wordt uitvoeriger op de leringen van Thich Nhât Hanh ingegaan).

Mensenrechten

Meditatie was dus voor vele inleiders op het congres de gemeenschappelijke noemer waaronder de 'Veelheid in verscheidenheid' van het Europese boeddhisme tot uitdrukking komt. Toch waren er ook enkele sprekers die het onderwerp uit een andere invalshoek benaderden. Dr. Rewata Dhamma, een Birmese monnik-geleerde die tevens leraar vipassana-meditatie en geestelijk leider van de Buddhist Vihara in Birmingham (Engeland) is, sprak over boeddhisme en mensenrechten. Het boeddhisme, zo betoogde hij met veel verwijzingen naar de Pali Canon, predikt vrijheid en individuele ontwikkeling, niet alleen om de verlossing van het lijden te bereiken, maar ook voor verbetering van de situatie van de enkeling in de samenleving. Ieder mens heeft volgens het boeddhistische denken zowel de aangeboren mogelijkheid als het recht om zich in de maatschappij te ontwikkelen. Ieder mens heeft het recht op zelfontplooiing.

Ofschoon de Boeddha welwillend stond tegenover democratische ideeën en methoden onderwees die gelijkberechtiging, mensenrechten en rechtvaardigheid in de samenleving kunnen bevorderen, zijn er landen met een boeddhistische meerderheid waar de fundamentele mensenrechten en maatschappelijke rechtvaardigheid met voeten worden getreden.

"In de eerste plaats moeten wij het in samenhang met het lijden van de mensen in deze landen als feit aanvaarden dat het de uitkomst van hun eigen karma is, onder meer omdat zij hun eigen bijzondere plichten niet vervullen. De oorzaak hiervan ligt in het verval van de maatschappelijke moraal. Het zou daarom unfair zijn, uitsluitend enkelingen of bepaalde groepen verantwoordelijk te stellen: wij moeten allemaal de plichten vervullen waarvoor wij komen te staan. (...) Daarom is het zo noodzakelijk dat wij de voornaamste principes van de Boeddha toepassen: geen levende wezens te kwetsen, heilzaam te handelen en onze geest te zuiveren. Hoewel het juist is te stellen dat voor de ongelukkige toestand in boeddhistische landen allen verantwoordelijk zijn die daar wonen, rust de hoofdverantwoordelijkheid toch op de regeerders."

Dr. Rewata Dhamma riep de machthebbers op, een einde te maken aan executies, foltering en onderdrukking, en in plaats daarvan zich in te spannen om bij zichzelf verstarring, haat en onwetendheid opzij te

schuiven en liefdevolle vriendelijkheid, medegevoel, medevreugde en gelijkmoedigheid te ontwikkelen: "Vrede kan alleen worden bewerkstelligd door liefde en medegevoel."

Integratie

Boeddhisten in het Westen moeten volgens Sangharakshita, de oprichter van de 'Vrienden van de Westerse Boeddhisten Orde' en de 'Westerse Boeddhisten Orde', de maatschappij veranderen om het gemakkelijker te maken er volgens boeddhistische principes te leven. Zijn voordracht over 'De integratie van het boeddhisme in de westerse samenleving' draaide rond de stelling: "In de mate waarin de westerse samenleving niet door het boeddhisme is veranderd, in die mate is het boeddhisme niet in de westerse samenleving geïntegreerd. Om de westerse samenleving te veranderen is het noodzakelijk dat wij westersboeddhistische instellingen creëren en westers-boeddhistische levenswijzen."

De basis daarvoor moet worden gelegd door individuele boeddhisten. Maar wat is een boeddhist? vroeg Sangharakshita. "Een boeddhist is niet iemand die een academische studie van het boeddhisme heeft gemaakt en een uitgebreide feitelijke kennis van de geschiedenis, leerstellingen en instellingen van het boeddhisme bezit. Zo iemand is net zomin een boeddhist als de directeur van een kunstgalerie een kunstenaar is, of misschien moet ik zeggen, net zomin als de conciërge van een kunstgalerie een kunstenaar is."

"Wat is een boeddhist dan wel? Een boeddhist is iemand die zijn toevlucht neemt tot de Boeddha, de Dharma en de Sangha, en die als uitdrukking en bekrachtiging van het nemen van toevlucht de ethische voorschriften van het boeddhisme tracht na te leven. Toevlucht nemen tot de Boeddha betekent de Boeddha, en niemand anders, aanvaarden als uiteindelijk geestelijk leidsman en voorbeeld. Toevlucht nemen tot de Dharma betekent zijn uiterste best doen, de fundamentele betekenis van de leer van de Boeddha te begrijpen, toe te passen en te verwezenlijken. Toevlucht nemen tot de Sangha betekent inspiratie en leiding zoeken bij die volgelingen van de Boeddha, in verleden en heden, die geestelijk verder gevorderd zijn dan jezelf."

Vijfentwintig jaar geleden stichtte Sangharakshita de FWBO, de Friends of the Western Buddhist Order, op basis van de opvatting dat de westerse boeddhist zich moet aansluiten bij anderen die eveneens de drievoudige toevlucht hebben genomen. In het kader van een geestelijke gemeenschap kunnen zij "westers-boeddhistische instellin-

gen opzetten, de fundamentele ideeën van het boeddhisme in de intellectuele discussie inbrengen en contacten leggen met westerse beeldende kunst, muziek en literatuur. Op deze manier bevordert deze geestelijke gemeenschap de psychologische, sociale, economische en culturele integratie van het boeddhisme in de westerse samenleving".

In aanvulling op de FWBO richtte Sangharakshita een jaar later een Sangha op, de Western Buddhist Order, die intussen de activiteiten van de zusterorganisaties en -instellingen in een groot aantal landen bestuurt. Het is in zijn woorden een 'geïntegreerde' orde: klooster- noch lekenorde (de leden dragen wel een boeddhistische naam), gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, en puttend uit de tradities en gebruiken van allerlei scholen van het boeddhisme. Sangharakshita is wel bij uitstek een man die aan een westers, en dus ook Europees, boeddhisme werkt met als uitgangspunt eenheid in verscheidenheid.

De Europese Boeddhistische Unie, en in het bijzonder haar Nederlandse voorzitter, drs.A. Verboom, kan mede dankzij de Deutsche Buddhistische Union terugzien op een zeer geslaagd congres.

JdB

HERFSTBIJEENKOMST SVB: 'DE DHARMA WERKT OVERAL'

De leer van de Boeddha, de dharma, is niet aan tijd of plaats gebonden, evenmin als de wetten van oorzaak en gevolg. De Japanse Zenmeester Masao Abe zei het eens in deze woorden: "Wijsheid vind je overal, de dharma werkt overal." Prof.dr.T. Lathouwers, Zenleraar en emeritus hoogleraar Slavische taal- en letterkunde aan de Katholieke Universiteit Leuven, nam op de herfstbijeenkomst van de Vrienden van het Boeddhisme, op 25 november jl. in Isis Maät in Den Haag, deze uitspraak als beginpunt voor een speurtocht naar Zen-achtige ervaringen in de Russische literatuur.

Masao Abe noemde het werk van de grote Russische schrijver Dostojewski 'Zen in een westers kleedje', zoals Lathouwers het op z'n Vlaams zei. De Zenmeester had vele jaren geleden de slavist bezworen zich bezig te blijven houden met literatuur om westerlingen te laten zien dat de dharma ook te vinden is bij westerse auteurs.

Lathouwers ontdekte dat zijn Japanse leraar gelijk had. In de romans en verhalen van Dostojewski kwam hij passages tegen die regelrecht uit de Zenliteratuur leken te stammen. Keer op keer blijken vooral mensen in de diepste vertwijfeling - in 'de donkere nacht'

waarover de mysticus Johannes van het Kruis sprak - tot het inzicht te komen dat stilzitten en aandachtig zijn, zonder verder nog iets te verwachten of te hopen, plotseling een ervaring van verlichting teweegbrengt.

Niet alleen bij Dostojewski (bijvoorbeeld in 'Aantekeningen uit het ondergrondse' en het verhaal 'De droom van een belachelijk mens'), maar ook bij schrijvers als Tolstoj en Pasternak ('Doktor Zjivago') stuitte hij op aangrijpende beschrijvingen van de totaal onverwachte doorbraak naar een toestand van vrede met zichzelf, juist als de mens 'op de bodem van de twijfel' aan de zin van het bestaan is beland.

Om de bevrijdende ervaring te ondervinden moet men, hoe ellendig en uitzichtloos de omstandigheden ook lijken, juist alles opgeven: "Daar begint de religie, met het besef '*ik* kan het niet, *ik* kan geen uitweg meer vinden'. Dat is de koan van het leven, die niet met het verstand is op te lossen." Alleen door stilzitten en aandachtig afwachten, kan de mens loskomen van het verstand en kan de deur naar het inzicht opengaan. Dan kan men met Dostojewski zeggen dat er meer is dan het verstand, namelijk "het leven zelf". De Duitse Zenleraar prof. Karlfried Graf von Dürckheim placht deze ervaring te verduidelijken met een simpel beeld: je hele leven duw je tegen een deur die maar niet opengaat, en als je het ten slotte in arren moede opgeeft, gaat die deur opeens langzaam open, van de andere kant.

Lathouwers ontdekte bij de Russische schrijvers het belang van een besef van solidariteit met de medemens: "Als er geluk is, moet het er voor iedereen zijn." Hij ziet deze houding bijna als een rode draad door de hele Russische literatuur lopen.

Maar ook bij een schrijver als Sartre kwam hij die opvatting tegen. "Ik ben een van degenen die van God zijn. Maar ik geloof niet in God. Hoe kom ik daar uit?" vroeg de Franse filosoof zich af in zijn autobiografie. Sartre bleef schrijven uit een gevoel van mededogen met anderen die in dezelfde uitzichtloze situatie verkeerden.

Zulke schrijvers accepteren de grote twijfel aan het bestaan en daarin schuilt voor Lathouwers de kern van Zen. Uit dat gezichtspunt zijn westerlingen als T.S. Eliot ("And the fire and the rose are one," schreef hij in 'Four Quartets') en Saint-Exupéry Zenboeddhisten.

Saint-Exupéry in 'Terre des hommes': "Toen ik alles had moeten loslaten, heb ik in de stilte de vrede ontdekt, alsof ik mijn eigen vriend werd, waardoor ik, terwijl ik volslagen wanhopig was, me toch bevrijd voelde."

Of, met een uitspraak van een Zenboeddhist: "Hoe wonderbaarlijk, hoe ontzagwekkend: ik sta op, ik ga naar bed."

Shin

De tweede spreker op de herfstbijeenkomst, prof.dr.A. Peel, belichtte een andere vorm van het boeddhisme in Japan, het Shinboeddhisme of Reine-Landboeddhisme. De Zenmeester Deshimaru zei eens: "Zen en Shin zijn twee kanten van één hand, en ik weet niet welke kant Zen en welke Shin is."

Zen en Shin gaan in dezelfde richting, want ze leggen allebei de nadruk op het natuurlijke van de Verlichting, maar ze gebruiken verschillende methoden, aldus Peel. Zen werkt met meditatie die een grote inspanning, veel 'eigen kracht', van de mediterende man of vrouw vergt, maar uiteindelijk komt de Verlichting opeens, als het ware vanzelf. Shin vertrouwt volledig op de 'Ander-Kracht', waarvan wordt gezegd dat het de kracht van Amida is, de Boeddha van het Oneindige Licht.

Shinboeddhisten redeneren: als er eigenlijk geen 'ik' bestaat, zoals de historische Boeddha, Shakyamuni, zei, dan moeten we het ik-denken juist wegwerken. Zij doen vooral een beroep op de emoties. Het licht van Amida omvat alle mensen en ze hoeven alleen maar hun ogen te openen om het te zien. Wie zich vol vertrouwen openstelt voor de wijsheid en het mededogen van Amida zal mettertijd de Verlichting bereiken en daardoor ook zelf wijsheid en mededogen gaan uitstralen.

Een kenmerk van het Shinboeddhisme is het veelvudig herhalen van de spreuk 'Namu Amida Butsu', Ere zij de Boeddha Amida. Op deze manier drukt de Shinboeddhist zijn diepe verbondenheid met Amida uit.

In het Reine-Landboeddhisme wordt, aldus Peel, een beroep gedaan op het begrip Boeddha-land of Boeddha-veld, een spanningsgebied rondom een centrale boeddhafiguur, bijvoorbeeld Maitreya (eigenlijk een bodhisattva), Bhaishajyaguru (de Boeddha als de grote Geneesheer voor de kwalen van de wereld) en de belangrijkste, Amida, in het Sanskriet Amitâbha, de Boeddha van het Oneindige Licht, of Amitâyus, de Boeddha van het Oneindige Leven.

Peel keerde zich tegen enkele misvattingen over deze vorm van boeddhisme. Amida is geen god, 'geen meneer in het paradijs'. Hij is de Absolute Verlichting, maar ook de Verlichting die in ieder van ons aanwezig is. Van monotheïsme is geen sprake; Amida kan men huldigen, maar niet aanbidden.

Een ander misverstand is dat de boeddhist door het afratelen van de Nembutsu mettertijd in het Westelijk Paradijs wordt geboren. De spreuk Namuamidabutsu, vaak afgekort tot Namándabu, wordt in de

tempeldienst weinig uitgesproken, maar welt dikwijls spontaan op, 'men braakt hem'. Het Westelijk Paradijs is geen geografisch gebied; het is een uitdrukking voor het nirvana, waarbij het onderscheid tussen binnen en buiten de mens is verdwenen. De Nembutsu is niet nodig om het nirvana te verwezenlijken, want daarvoor zorgt Amida.

Wij zitten in een kamer waar de zon op de ramen schijnt, aldus Peel, maar we zien hem niet doordat er stapels kartonnen dozen voor staan, vol met onze verlangens, de lijken van ons verleden en de foetussen van onze toekomst. Het doel van de Shinboeddhist is die dozen een voor een weg te halen. Dan schijnt het licht van Amida vanzelf naar binnen. □

SHIN-GELEERDE GASTHOOGLERAAR AAN UNIVERSITEIT LEIDEN

Prof.dr. Hisao Inagaki van de Ryukoku Universiteit in Japan heeft op 7 april jl. met een inaugurele rede onder de titel 'Shinran and Jodoshinshu' het gasthoogleraarschap op het vakgebied Boeddhistische studies aan de Rijksuniversiteit Leiden aanvaard.

Prof. Inagaki, de eerste die de zogeheten Numata-wisselleerstoel bezette gaf een korte inleiding in de geschiedenis en betekenis van het Reine-Landboeddhisme, dat teruggaat op de Indische filosoof Nâgârjuna uit de tweede eeuw na Chr.. Shinran (1163-1272) legde zich erop toe de kern van deze leer uit te dragen, 'de ware essentie van de Reine-Landlering', in het Japans Jodoshinshu. Hij wordt beschouwd als de stichter van de school met die naam, afgekort Shinshu, de Ware school, of nog korter Shin.

De Boeddha Amida, die wordt gesitueerd in het Westelijke Paradijs, het Reine Land, "verlost degenen die hun volle vertrouwen in hem stellen en zijn Naam aanroepen," aldus prof. Inagaki. "Hij omhelst zulke gelovigen in zijn Licht en verwelkomt hen in zijn Land van Hoogste Zaligheid." In zijn verlossende werkzaamheid wordt hij gesteund door bodhisattva's, met als voornaamsten Kannon (Kuan-yin, Avalokiteshvara) en Seishi (Mahâsthâmaprâpta). Beelden van Amida, geflankeerd door deze twee bodhisattva's, zijn te zien in vele tempels in Japan.

Het Reine-Landboeddhisme baseert zich op drie oude teksten: de Grotere Sukhâvatîvyûha Sutra, waarin onder meer het belang van het aanroepen van de naam van Amida, de Nembutsu, wordt uitgelegd, de Meditatie Sutra, die een methode van visualisatie van het Reine Land beschrijft, en de korte Amida Sutra, die de Nembutsu aanbeveelt.

Volgens een Japanse overheidsstatistiek uit 1987 waren er toen 30.368 tempels van het Reine-Landboeddhisme en ruim 20 miljoen volgelingen, d.w.z. ongeveer een kwart van de boeddhisten in Japan. Ter vergelijking: het aantal Zenboeddhisten bedroeg ruim 9 miljoen. Het Shinboeddhisme heeft ook elders in de wereld vaste voet aan de grond gekregen. Alleen al uitgaande van de West-Honganji-tempel in Kyoto zijn er in de Verenigde Staten 97 tempels, in Latijns-Amerika 59, in Canada 18 en in Europa 3, nl. in Antwerpen, opgericht door prof. Peel, Genève en Düsseldorf.

Prof. Inagaki vatte de leer van Shinran als volgt samen: "Geloof is alles. Als men het Geloof ontvangt, is men verzekerd van geboorte in het Reine Land en het bereiken van Verlichting. (..) Geloof is vreugde, de vreugdevolle aanvaarding van de verlossende Kracht van Amida. Amida benadert ons in de vorm van Namuamidabutsu, en als dit in onze harten wordt ontvangen, wordt het Geloof. Met andere woorden, de Heilige Naam is alles wat Amida is, en het Geloof is eveneens Amida zelf." □

VOORJAARSBIJEENKOMST 1993 VRIENDEN VAN HET BOEDDHISME

De eerstkomende Voorjaarsbijeenkomst van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme wordt gehouden op zaterdag 3 april 1993 in het centrum Isis Maät te Den Haag.

Het thema is: Hoe kan de boeddhistische ethiek de westerse samenleving verrijken? Drs. A. Verboom zal het onderwerp bezien vanuit de Theravada-traditie en dr. H.F. de Wit belicht het thema uit een Tibetaans-boeddhistische richting. Nadere gegevens zullen tijdig worden bekendgemaakt. □

NIEUWE PUBLICATIES

ONDER DE VIJGEBOOM

Marcel Messing, Met Boeddha onder de vijgeboom; boeddhisme, christendom, gnosis. Uitg. Ankh-Hermes, Deventer, 1992. Prijs f 39,50.

Een nieuw boek over het boeddhisme verdient onze aandacht, omdat er op dit gebied in het Nederlandse taalgebied betrekkelijk weinig wordt gepubliceerd, zeker door Nederlandse auteurs. Meent men echter hier een inleidend werk over de leer van de Boeddha aan te treffen, dan vergist men zich. Weliswaar worden de algemene principes van de Dharma in de eerste hoofdstukken uiteengezet, deels zelfs op zeer poëtische wijze, maar het is vooral de bedoeling van de schrijver "vanuit de oude bronnen inzicht te geven in de leer van de Boeddha en op welke wijze het christendom en de (vooral christelijke) gnosis hiermee tot op de dag van vandaag is omgegaan" (p.20). Daarmee betreedt hij een interessant gebied waarover nog betrekkelijk weinig bekend is. Wat heeft men in de klassieke Oudheid in Europa geweten over de Boeddha en zijn leer? Welke invloeden zijn er geweest op het jonge christendom? Het is de verdienste van de schrijver dat hij het weinige dat hierover bekend is, bij elkaar heeft gesprokkeld en tot een leesbaar geheel heeft samengevoegd.

Ofschoon het boek niet de pretentie heeft een gedegen wetenschappelijk werk te zijn, zijn er helaas zelfs voor een populariserend geschrift ontoelaatbare slordigheden in aan te treffen, die doen twijfelen aan de geloofwaardigheid op andere punten. Om een voorbeeld te noemen: nergens in de oude bronnen wordt vermeld dat de voornaam van de Boeddha "Siddhattha" was; deze naam komt alleen voor in de Jatakas (verhalen over vroegere geboorten van de Boeddha) en in latere commentaar-literatuur en kronieken. Bovendien betekent de naam niet "hij die de kenmerken draagt", maar "hij die zijn doel heeft bereikt". In het Sanskriet luidt de naam "Siddhārtha" en niet "Siddharta" (p.21), zoals de schrijver kon weten, omdat hij de titel van het bekende boek van Herman Hesse op p.19 goed weergeeft.

Lachwekkend is de voetnoot op p.16, waar de schrijver zijn voorkeur uitspreekt voor Pali-termen boven de corresponderende Sanskriet-woorden: "Een uitzondering is gemaakt voor de Pali-woorden *Buddha* en *guru*, die als *Boeddha* en *goeroe* (Sanskriet) geschreven zijn." "*Guru*" is in het geheel geen Pali, maar Sanskriet, het overeenkomstige woord in het Pali is "*garu*"; de rest van het citaat beoordele de lezer zelf!

Ernstiger wordt het gebrek aan kennis van de Indische talen wanneer hij op p.213 achter de "vijf aggregaten van hechten" tussen haakjes aangeeft dat dit de vertaling is van *paramattha sacca*, hetgeen "waarheid in hoogste zin" betekent. Is hier de kaartenbak omgevallen? En hoe staat het met de kennis van het Duits bij de schrijver? "Eens verbleef Boeddha in Jetahaine bij Savatthi..." (p.79). "Hain" is een Duits woord voor "bos". De Boeddha verbleef dus in het Jeta-bos. Dat de beroemde plaats Rajagaha als "Radschagaha" (correcte Duitse transcriptie) naast "Rajagaha" in de index wordt opgenomen is even merkwaardig als wanneer een auteur over het christendom "Rom" naast "Room" voor Rome zou vermelden.

Essentie

Misschien lijkt deze kritiek wat schoolmeesterachtig en formalistisch, maar helaas geldt zij eveneens voor de inhoud. Als de auteur zich wil baseren op het oudste boeddhisme, kan hij ons dan een passage in de Pali-canon aanwijzen die de uitspraak rechtvaardigt dat de essentie van Boeddha's leer is: "alles is één" (p.231)? Een uitspraak bovendien die door dieptepsychologie, microbiologie en quantumfysica bevestigd zou worden! Uw recensent is alleen bekend met de dieptepsychologie, maar is een dergelijke opvatting in dit vak nog nooit tegengekomen.

Waar blijft in het boek de beloofde uiteenzetting over de relatie boeddhisme-gnosis-christendom (p.20)? Op p.93 krijgen we alleen te lezen dat het Corpus Hermeticum (een tekst, ontstaan in Egypte in de tweede of derde eeuw van onze jaartelling) "een boeiend uitgangspunt biedt om boeddhistische invloeden *via Griekse filosofen* (onze cursivering, R.J.) te bestuderen", omdat hierin "onvermoede boeddhistische trekken" te vinden zouden zijn, "vermengd met Griekse filosofie en theogonie, die een nader onderzoek hiernaar rechtvaardigen". Ondanks bladzijdenlange uiteenzettingen over gnostische bibliotheken worden wij niets wijzer over deze "trekken" en wordt de genoemde relatie alleen maar gesuggereerd. Dat is begrijpelijk, want er is historisch niets over bekend. Wel weten we uit rots-inscripties dat keizer Asoka monniken heeft uitgezonden naar het Westen, maar in de klassieke bronnen van het Westen is over hen niets terug te vinden. Zijn deze afgezanten nooit aangekomen of is door de brand van de bibliotheek van Alexandrië in 48 voor Chr. iedere aanwijzing verloren gegaan? We zullen het waarschijnlijk nooit

weten, tenzij er nieuwe documenten gevonden worden in het woestijnzand.

Dat Griekse filosofen als Plato en Plotinus onder Indische invloed stonden en zelfs in India geweest zouden zijn, is in de "exoterische" wetenschap niet bekend. Plato bezocht India nooit en Plotinus is, volgens zijn vriend en biograaf Porphyrius, nooit verder dan Perzië gekomen. Parallellen in het denken wijzen nog niet op direct contact.

Gnosis

De relatie tussen de "moderne gnosis" (theosofie, anthroposofie, Rozenkruisers) en boeddhisme brengt de schrijver eveneens ter sprake. Hij is zich er terdege van bewust dat het "esoterisch boeddhisme" van de theosoof Sinnett en de theosofie van Blavatsky en Olcott geen waardering vonden bij grote Pali-vertalers als Neumann en De Lorenzo, en bij theravadins in het algemeen (p.201). Minder groot acht hij de verschillen met het Mahayana; daarom beveelt hij een dialoog aan met de laatstgenoemde stroming (p.202).

Maar wat moeten boeddhisten die zich tot het Mahayana bekennen aanvangen met de fantast Sinnett, die brieven beweerde te ontvangen van "Mahatmas" (zeer oude wijze mannen) uit de Himalaya, waarin een "geheime leer" van de Boeddha werd geopenbaard? Tevens schenen deze oude wijzen vanuit hun koude grotten geïnteresseerd te zijn in de gang van zaken binnen de Theosofische Vereniging en wezen zij op het gevaar van persoonlijkheidsverering binnen deze vereniging (p.220)! Wat voor dialoog moeten boeddhisten voeren met theosofen als kolonel Leadbeater, die kennelijk bij machte was het Boeddhaschap op Mercurius uit te reiken? (Zie "Krishnamurti, The Years of Awakening" door Mary Lutyens, p.87, Discus Printing, Avon Books, 1983). Nee, spaar ons voor dergelijke contacten, tenzij om theosofen tot een juist begrip van het boeddhisme te brengen. Het boeddhisme is ooit "de extase van nuchterheid" genoemd en die prefereren wij boven de "modderstroom van het occultisme" waarvoor Freud ons waarschuwde.

Helaas vinden we in de boekwinkel literatuur over boeddhisme meestal op dezelfde plank als astrologie, tarot, handleeskunde, esoterie, spititisme e.d. Dit boek hoort zeker op die plank thuis, al heeft de auteur ongetwijfeld de beste bedoelingen gehad en verdient de titel een beter plekje in de winkel. De schrijver lijkt een behoorlijke kennis van zowel het boeddhisme als de "esoterie" te bezitten, maar helaas heeft hij met dit boek niet de gelegenheid aangegrepen om, in

Lama Mipham

het voetspoor van Krishnamurti, de valse inzichten van de "moderne gnostici" met betrekking tot Boeddha's leer aan de kaak te stellen.

Een aanbevolen boek voor kritische geesten.

RJ

KALM EN HELDER

Lama Mipham, Kalm en helder; het wiel van analytische meditatie; instructies voor het inzicht in de weg van het midden. Vertaald uit het Tibetaans en becommentarieerd door Tarthang Tulku. Uitg. Dharma, Amsterdam. ISBN 90 73728 02 9.

De schrijver van de korte, eenvoudige verzen die Tarthang Tulku samen met zijn studenten onder de titel 'Kalm en helder' heeft vertaald, was de beroemde Lama Mipham (1846-1914), een van de leermeesters van de 'Verborgen Leer'. Deze term verwijst naar het feit dat teksten van de 'Oude traditie', de Nyingma, van het Tibetaanse boeddhisme, onder koningen in de achtste en negende eeuw waren verboden. Later werd deze 'Verborgen Leer' toegeschreven aan Padmasambhava, de stamvader van het boeddhisme in Tibet, en daardoor werd zij geleidelijk officieel aanvaard.

De verzen zijn een leidraad voor meditatie. De inleiding tot de vertaling geeft een duidelijk raamwerk waarbinnen zij moeten worden geplaatst. Van iemand die zich wijdt aan een leven van zelfontdekking en onbaatzuchtig dienen wordt gezegd dat hij het Pad van de Bodhisattva volgt. Dit houdt in dat hij een geestelijke houding aankweekt met zes aspecten, Paramita's genoemd: vrijgevigheid, moreel gedrag, geduld, volharding, meditatie en wijsheid.

Voor het beoefenen van meditatie door beginners worden concrete aanwijzingen gegeven, met inbegrip van 'tegengif' voor de voornaamste obstakels, te weten luiheid, vergeetachtigheid (wat de instructies betreft), matheid van geest, rusteloosheid en overdreven geforceerde concentratie.

De 46 verzen onder de titel 'Het wiel van de analytische meditatie' beschrijven een zoektocht naar de aard van de werkelijkheid, die begint met de visualisatie van het object dat het sterkst de seksuele begeerte opwekt. In de meditatie worden de lustgevoelens en het object ervan geanalyseerd volgens de vijf groeperingen van bestanddelen van lichaam en geest, de skandha's, hier vertaald als vorm, gevoel, begripsvorming, reactie-associaties en bewustzijn.

Vogel

De verzen die de ontwikkeling van deze meditatie-oefeningen samenvatten, besluiten met het beeld van een vogel. "Deze vogel glijdt door de lucht op één vleugel van vaardig handelen, die de eerste vijf Paramita's omvat, en op de andere vleugel van inzicht, die verwijst naar de Prajnaparamita, de volmaaktheid van wijsheid. Deze vogel is de Bodhi-vogel die alleen gekend wordt door de Boeddha's en Bodhisattva's."

De tweede, korte, tekst met de titel 'Instructies voor het inzicht in de weg van het midden' beschrijft het pad waarlangs in de meditatie, als eenmaal de geest vredig en helder is geworden, 'de ijle ruimte van mededogen' kan worden ervaren, die het uiteindelijke doel van de Bodhisattva is. De tekst zegt:

"Is men eenmaal bedreven in deze zaken,
dan worden Leegte en afhankelijk bestaan verenigd;
en de zin van de Twee Waarheden,
die onafscheidelijk bij elkaar horen,
is de Yoga van de Grote Weg van het Midden."

De verdienste van de commentaren op de verzen in dit fraai verzorgde boek is dat zij de boeddhistische begrippen in gewone taal begrijpelijk maken. De tekst is door de vertaalgroep van het Nyingma Centrum Amsterdam uit het Engels vertaald in goedlopend Nederlands.

JdB

VIPASSANA/INZICHT

Ven. P.K.K. Mettavihari, Introduction to Buddhism and Buddhist Meditation. Uitg. Buddhavihara, St. Pieterspoortsteeg 29, 1012 HM Amsterdam.

Sinds de eerw. Mettavihari negentien jaar geleden uit Thailand naar Nederland kwam, heeft hij zich onvermoeibaar beijverd om de leer van de Boeddha en in het bijzonder de vipassana- of inzichtsmeditatie te verbreiden. Hij heeft de voornaamste elementen van zijn onderricht opgenomen in een Engelstalig boekje met een voorwoord van een van zijn leerlingen, dr. H. Barendregt, hoogleraar in de computerwetenschappen aan de Nijmeegse universiteit.

Ondanks zijn langdurig verblijf in ons land heeft de schrijver het

verschil tussen de didactische aanpak in traditionele Theravada-landen en die in het Westen niet kunnen wegwerken. De theoretische uiteenzettingen wemelen van de Pali-woorden en ze zijn lastig te volgen. Dat is jammer. De kans is groot dat de lezer afhaakt voordat hij is aangekomen bij de duidelijke, zeer lezenswaardige instructies voor de praktijk van de meditatie.

Het laatste deel van het boekje is gewijd aan de geschiedenis en organisatie van de monnikenorde (sangha), vooral in Thailand. Het geeft tevens een interessante beschrijving van de dagelijkse leefwijze van de monniken in Mettavihari's land van herkomst.

JdB

Mahasi Sayadaw, Instructies voor het beoefenen van Vipassana-meditatie. (Vertaald door Jhânanando bh.) Uitg. Stichting Jonge Boeddhisten Nederland (postbus 1519, 3500 BM Utrecht), 1989.

Jhananando, Introductie tot het beoefenen van vipassana-meditatie. Nederlandse bewerking van een door de eerw. Mahasi Sayadaw gehouden lezing m.b.t. het beoefenen van Vipassana- of Inzichts-meditatie. Uitg. Stichting Vipassana Meditatie Groningen (Kamerlingh Onnesstraat 71, 9727 HG Groningen), 1992.

De Birmaanse geestelijke leraar (sayadaw) Mahasi overleed in 1982, maar zijn manier van inzichtsmeditatie is springlevend. Zijn eenvoudige aanwijzingen voor een meditatieve houding in het dagelijks leven worden door talloze boeddhisten gevolgd. Het doel van deze vorm van meditatie is dat de beoefenaar op de juiste wijze de werkelijkheid van de geestelijk-lichamelijke verschijnselen in zichzelf gaat begrijpen.

"Telkens als men ziet, hoort, ruikt, proeft, raakt of denkt zou men dit verschijnsel moeten registreren, benoemen," aldus Mahasi Sayadaw. "Omdat we er niet in slagen al deze bewustzijnsactiviteiten te registreren, neigen we ertoe deze te vereenzelvigen met een persoon of individu. We neigen ertoe te denken dat er een "ik" is die fantaseert, denkt, plannen maakt, kent of waarneemt. We denken dat er een persoon is die van kinds af aan heeft geleerd en gedacht. In werkelijkheid zijn er alleen maar deze voortgaande en elkaar opvolgende activiteiten van de geest. Daarom behoren we elke geestesactiviteit te benoemen op het moment dat zij opkomt."

Om te beginnen gebeurt dat tijdens de meditatie, maar de bedoeling is, ook in het dagelijks leven in toenemende mate deze

gewoonte van opmerkzaamheid aan te kweken. "Wanneer de yogi (de beoefenaar van de meditatie) zijn maaltijd nuttigt en naar de eettafel kijkt, hoort hij te benoemen als "kijken, zien, kijken, zien", (...) als hij voedsel kauwt, behoort hij te benoemen als "kauwen, kauwen". Enzovoort.

De Groningse monnik Jhananando gaat in zijn bewerking van de tekst van Mahasi Sayadaw niet zover. Hij beperkt zich tot de beschrijving van de opmerkzaamheid en hij doet dat op een heldere manier zodat de lezer er ook zonder meditatieleraar wat aan heeft. Ook zijn theoretische toelichting is, ondanks het gebruik van enkele Pali-woorden, zonder meer toegankelijker voor de Nederlandse lezer dan doorgaans het geval is met teksten van buitenlandse monniken.

De illustraties van enkele geschikte houdingen voor het beoefenen van zit-meditatie zullen voor veel beginners eveneens verhelderend zijn. Een lijst van adressen van contactpersonen en centra voor inzichtsmeditatie in Nederland en andere Europese landen, in Azië en de Verenigde Staten rondt het boekje af.

JdB

WESAK BIJ DE BOROBUDUR

Aan de voet van de Borobudur op Java (Indonesië) zal van 1 tot 7 mei 1993, de week van Wesak, een zesdaags seminar worden gehouden. Het hoogtepunt is de deelneming aan de plechtigheden die daar voor de viering van de Verlichting van de Boeddha zullen plaatsvinden.

Tijdens het seminar zal de Nederlandse monnik O. Ananda een meditatiecursus leiden die zowel voor beginners als voor gevorderden geschikt is. Voorts wordt een studie gemaakt van de betekenis van de honderden reliëfs van de Borobudur, die het leven van de Boeddha uitbeelden, en van de symboliek van de stoepa. Dit onderdeel van het seminar wordt geleid door een Indonesische deskundige, Trudi Jaffar, en de organisatrice van de zesdaagse bijeenkomst, mevr. Toni Tack.

Inl.: mevr. Toni Tack-Aitken, Marnixkade 106, 1015 ZK Amsterdam, tel. 020-625.7327. □

BOEDDHISTISCHE AGENDA

Bodhimanda

Jacobstraat 17/19, Groningen.

Elke donderdagavond: meditatie.

Dharmadhatu

8-10 jan. 1993: Intensieve trainingssessie The heart of the warrior/Het hart van de krijger (Shambala-traditie) o.l.v. Üsel Rangdrul Mukpo.

Inl.: Dharmadhatu, 1e Jacob van Campenstraat 4, 1072 BE Amsterdam, tel. 020-679.4753.

Kanzeon Zen

Kanzeon Zen Centrum Amsterdam: 27-30 dec.: 'City sesshin' o.l.v. Nico Tydeman.

Lezingenserie Zen en het eigentijdse denken:

30 nov.: Georges Bataille, Communicatie en innerlijke ervaring; inleider Maurice Knegtal.

7 dec.: Em. Levinas, Bodhisattva, ik-ben-er-voor-de-ander; inleider Nico Tydeman.

14 dec.: Michel Foucault, Lichaam en bevrijding; inleider Maurice Knegtal.

21 dec.: Jacques Derrida, De verleiding van de verlichting; inleider Maurice Knegtal.

De Kanzeon Sangha Nederland houdt wekelijkse zazen-bijeenkomsten in Amsterdam, Enschede, Den Haag, Hoorn, Leiden, Nijmegen en Rotterdam.

Inl.: Kanzeon Zen Centrum, Kraijenhoffstraat 151, 1018 RG Amsterdam, tel. 020-6276493.

Maha-Karuna Zengemeenschap

Geregelde zazen-avonden:

Breda: Harry Kroon, tel. 076-217003. Den Haag: Bep van de Velde, 070-3636124.

Maitreya Instituut

18-20 dec.: Herdenking van Lama Tsong Khapa door Geshe Sonam Gyaltsen; vert. Hans v. d. Bogaert.
20-25 dec.: Retraite o.l.v. Geshe Sonam Gyaltsen en Gelong Jampel Pharchin (Eugène).

Februari 1993: begin van een driejarig studieprogramma o.l.v. Geshe Sonam Gyaltsen.

De vaste leraar van het Maitreya Instituut, Geshe Sonam Gyaltsen, houdt geregeld lezingen op diverse plaatsen in het land.

Inl.: Heemhoeveweg 2, 8166 HA Emst, tel. 05787-1450.

Shin

Het Centrum voor Shin-Boeddhisme heeft een reeks vaste activiteiten, waaronder een cursus Shin-boeddhisme en een cursus Filosofie.

Inl.: Pretoriastraat 68, 2600 Antwerpen-Berchem, tel. 03-218.7363.

Tao-Zen

Tao-Zengroepen komen geregeld bijeen in Amsterdam, Arnhem, Culemborg, Groningen, Den Haag, Hardenberg, Utrecht en Venlo.

Inl.: Stichting Zen als leefwijze, Binnenkant t.o. 39, 1011 BE Amsterdam, tel. 020-622.9937/634.1955.

Teresa-Zen-kluizen

Het Zencentrum Teresa-Zen-kluizen in de Eifel is nog in opbouw, maar er wordt niettemin dagelijks loopmeditatie en zazen beoefend. Van Pasen tot Pinksteren is er een 'Caravan-sesshin' van 49 dagen o.l.v. Judith Bossert en Heidi Meutes-Wilsing.

Inl.: Huffertsheck 1, D-5541 Lautzerath, Duitsland, tel. 09-49.6559.467.

Tiltenberg

Zen-weekends, ook voor beginnenden: 11-13 dec. en 29-31 jan. 1993.

Inl.: De Tiltenberg, Zilkerduinweg 375, 2114 AM Vogelenzang, tel. 02520-17044.

Vipassana

Het Vipassana Centrum in Groningen onder leiding van de eerw. Jhananando organiseert een meditatieretraite in de Volksabdij te Ossendrecht, die zal worden gehouden van 27 december tot 10 januari 1993. De eerw. P.K.K. Mettavihari zal de retraite leiden.

Inl.: eerw. Jhananando, tel. 050-711680.

Vipassanâ-Sâra/Inzichtsbode, een uitgave van de Stichting Jonge Boeddhisten Nederland, postbus 1519, 3500 BM Utrecht, vermeldt onderstaande informatiepunten voor beoefening van vipassana-meditatie.

Amsterdam: Buddhavihara, St. Pieterspoortsteeg 29; Joke Hermsen, tel. 020-626.4984.

Bergen op Zoom: Eva Ouwehand, tel. 01640-59793.

Boxmeer: De Wijer; Frans Versteijnen, tel. 08855-75317.

Emst: Maitreya Instituut; meditatieleider Frans Versteijnen; tel. 05787-1450.

's-Hertogenbosch: Rien Loeffen, tel. 073-122641.

Leeuwarden: De Streamwinner, 058-160382.

Leiden: Faljerilstraat 8, Nel, tel. 071-154862; Han, tel. 01719-17424.

Maastricht: Marjan Bouhuijs, tel. 043-644180.

Rotterdam: Margje Schuur, tel. 010-4672952.

Tilburg: Johan Tinge, tel. 013-710787.

Utrecht: Henk, tel. 030-520435; Aad, tel. 030-888655.

Zwolle: Dingeman Boot, tel. 038-656653.

Brussel: Marie Cécile Vandergucht, tel. 2.7341128.

VWBO

20-29 dec.: Winterretraite, georganiseerd door de Vrienden van de Westerse Boeddhisten Orde (VWBO), Rhenen.

Inl.: Montevideodreef 12, 3563 BE Utrecht, tel. 030-620269.

Zendo Oshida

22 dec.: Klassieke zenteksten voor de hedendaagse mens; inleider prof.dr.E. Cornélis. Grote zaal van het Albertinum, Heyendaalseweg 121, 6525 AJ Nijmegen.

Geregelde zazen-bijeenkomsten worden gehouden in het Meditatiecentrum van het Albertinum.

Inl.: tel. 080-229844. □

De Boeddha-figuur op het omslag stelt Amida voor, de Boeddha van het Oneindige licht, gezeten in de handhouding van meditatie. Het achttiende-eeuwse Japanse beeld bevindt zich in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden. Foto Else Madelon Hooykaas.

